

PROMĚNY KNIŽNÍHO TRHU V SOUČASNOSTI

Anna Stöcklová, Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK Praha

Knižní trh tvoří tři složky. **Nakladatelství, knižní distributor (dodavatel, velkoobchod) a knihkupectví.** K nim by měla patřit i tiskárna, ale ta nemá pro akvizici dokumentů význam.

DOMÁCÍ KNIŽNÍ TRH

Český knižní trh patří mezi střední trhy. Jeho velikost se určuje podle počtu obyvatel. Má tedy kolem 10 mil. potenciálních čtenářů. Po roce 1989 se zásadně knižní trh změnil. Proměnila se zejména **nakladatelská sféra** v ČR. Dříve existovalo jen něco málo přes 40 poměrně velkých státních nakladatelství. Nyní je odhadem asi 3 000 firem. Minimálně jednu knížku v loňském roce vydalo jen přibližně 1 350 nakladatelů, třetina z nich se však může pochlubit právě a jen touto jedinou publikací. Takto se postupně dostaneme k číslu kolísajícímu okolo třicítky – jen tolik nakladatelů vydalo za rok sto a více titulů a mohou být tedy nazýváni velkými. A ještě jedno číslo pro zajímavost – více než dvacet titulů vydává okolo sto padesáti subjektů. A právě produkce těchto nakladatelů pokrývá polovinu knižního trhu v České republice. Navíc podíl „velkých hráčů“ na knižním trhu rok od roku roste. Přibližujeme se tak postupně situaci v Evropě běžné. Přesná čísla nelze zjistit, neboť se evidence na Ministerstvu kultury již neprovádí a agentura ISBN neeviduje všechna nakladatelství.

Vychází více titulů, ale v mnohem menším nákladu. **Náklad** se pohybuje v rozmezí 3 500–5 000 výtisků. Před rokem 1989 byl průměrný náklad 18 tis. výtisků. Nejnižší náklad má u nás básnický debut – do 200 výtisků a bestsellerový autor a jeho román 30 000–60 000 výtisků. Po roce 1990 přestali čeští nakladatelé uvádět data o nákladech svých publikací. **Překlady** tvoří asi třetinu produkce. Nejvíce se překládá z angličtiny, němčiny, s velkým odstupem následuje francouzština a v současné době se zvyšuje počet publikací přeložených z ruštiny.

Došlo i ke změnám v **obsahové struktuře** knižní produkce. Zejména jsou vydávány beletrie, literatura faktu, historické a životopisné knihy. Následují společenské vědy, ekonomika, právo, přírodní vědy, matematika.

Výrazně se zvýšila i **cena** knihy. V České republice platily pevné ceny od dvacátých let 20. století do roku 1990. Nyní většina knihkupectví dodržuje

tzv. doporučené slevy stanovené nakladatelem. Průměrná cena knihy je v současné době 200 Kč. Lze však zakoupit se slevou knihy prodávané na akcích (veletrhy, autogramiáda), starší produkce (např. firma Kma vykupuje celé zbytky nákladů a prodává je ve svých prodejnách Levné knihy). Zlevňovat lze knihy i pomocí různých výhod (např. slevy pro studenty, knihovny, důchodce, stálé zákazníky). Také knihy zakoupené v internetových knihkupectvích jsou levnější (Pistorius). Hodnověrné údaje o celkovém obratu, nákladech knih, ziscích a podílech na trhu nejsou k dispozici. Celkový obrat knižního trhu se však odhaduje na 5 miliard Kč. Distribuce si z celé knihy bere od 42 do 45 procent. Ale jsou i distributoři, co chtějí nad padesát procent. Maloobchod a distribuce jsou skutečně nejpracnější a finančně nejnáročnější. Nakladatelství lze přitom dělat doma a lze náklady minimalizovat. Nakladatelé si najímají externí spolupracovníky. Zatímco obchod a distribuce potřebují prostory a stálé zaměstnance.

Zvyšuje se **dovoz i vývoz publikací**. Vstupů zahraničního kapitálu na český knižní trh rozhodně není mnoho. Nejvíce vstupuje tento kapitál do nakladatelské sféry, protože ta je částečně mezinárodní. Kupují se autorská práva pro vícejazyčná vydání, mohou se dělat soutisky různých knih, knihy se mohou tisknout v zahraničí atd. Zatímco u distribuce a maloobchodu je to ryze česká záležitost, neboť 95 procent knih v knihkupectvích jsou knihy v češtině. Zájem zahraničního kapitálu je proto velmi sporadický.

K negativním charakteristikám českého knižního trhu patří v současné době zejména nízká profesionalita nakladatelů, nedostatečná informovanost o produktech nakladatelů.

Nakladatelství

Je instituce, která vydává dokumenty, zajišťuje finanční prostředky a odpovídá za jazykovou, odbornou a výtvarnou úroveň dokumentů. V některých případech nakladatelství dokumenty též distribuují a prodávají. Přesto, že cena knihy je v nakladatelství příznivější, knihovny zde nakupují méně často. Knihovna se svým minimálním počtem odebíraných výtisků není pro nakladatele příliš lukrativním zákazníkem. Také nakladatel předpokládá, že čtenář knihu v knihovně přečte, aniž si ji koupí. V některých případech se však přímý nákup u nakladatele vyplatí. A to nejen knihovnám, ale také nakladatelům.

V případě rozsáhlých **děl, vydávaných na pokračování** s určitým časovým odstupem (většinou se jedná o díla encyklopedická), potřebuje mít nakladatel předem jistotu určitého množství odebraných výtisků. Přijímá proto přímé objednávky na jednotlivé svazky, poskytuje slevu na zakoupení všech svazků, nebo záruku na stálou cenu bez ohledu na inflaci a podobně. Akviziční pracovník si takto zajistí kompletní dílo za výhodných podmínek.

Přímý způsob prodeje praktikuje v tomto případě nakladatel obvykle raději, než prodej prostřednictvím distributora nebo knihkupce.

Nakladatelé, kteří se zabývají vydáváním **úzce zaměřených specializovaných titulů**, nemají pro své produkty rozsáhlý počet odběratelů z řad knihkupců a knižních distributorů. Proto vyhledávají odběratele přímé, včetně knihoven.

Malá nakladatelství nemají širokou distribuci, jejich knihy nejsou běžně k dostání v knihkupectvích. Proto knihovnám leckdy nezbyvá jiný způsob získání titulů než přímo od nakladatele.

Pokud nakladatelství přichází na trh s novým dalším vydáním publikace, přičemž výtisky původního vydání má stále na skladě, snaží se starší výtisky prodat. Stejně tak v případě dokumentů **obsahově zastaralých**. Knihovny pak mohou využít výrazné cenové slevy, které nakladatel na tyto tituly poskytuje. Zde je však potřeba zvážit vhodnost knihy, akviziční pracovník musí mít stále na paměti profil knihovny a potřeby čtenářů.

Při výrobě výtisků v tiskárně může dojít nedopatřením ke vzniku **vadných výtisků** (špatně seřezané a svázané listy, knižní blok obráceně vložený do desek, špatně provedená ořízka, chybějící stránky apod.). K poškození výtisků může dojít také například při převozu nákladu z tiskárny do skladu nakladatelství. Tyto výtisky jsou po obsahové stránce v pořádku, pro běžný prodej jsou však nevhodné. Nabízí se zde opět možnost prodat tyto výtisky se slevou přímo cílovému zákazníkovi, například na knižním veletrhu.

Kde lze najít seznam nakladatelů ne internetu:

K vyhledání nakladatele lze použít portály:

Atlas, <http://search.atlas.cz/?q=nakladatelstv%C3%AD&utf=y>

Centrum, <http://search.centrum.cz/s-5627000-vydavatelstvi-tisk-a-reprograficke-služby>

Seznam, <http://www.firmy.cz/Velkoobchod-a-vyroba/Vyrobcipapiroveho-a-polygrafickeho-zbozi/Nakladatele-a-vydavatele>

[Klikni.](#)

Nejúplnějším seznamem českých nakladatelství je v databázích Národní knihovny v Praze a nejobsáhlejší přehled najdete v Almanachu Labyrint. Velice dobře se nakladatelé vyhledávají na portále Svazu českých knihkupců a nakladatelů v databázi České knihy http://www.sckn.cz/ceskeknihy/html/nakladatel_info.php

Knižní distributor

Knižní distributor (nebo také **knižní velkoobchod**) zprostředkovává pohyb knih od nakladatele ke knihkupci, někdy i k cílovému zákazníkovi.

Ve vyspělých zemích jsou **distributoři (dodavatelé)** knih a časopisů důležitou složkou knižního trhu. Svými službami pokrývají buďto určité teritorium, nebo zastupují pouze vybraná nakladatelství či nabízejí dokumenty z určité tématické oblasti (medicína). Distributoři nejen knihy prodávají, ale zejména nabízejí různé služby. Poskytují periodické informace o nových přírůstcích. Online přístup umožňuje nejen vyhledávání, ale i tvorbu objednávků, její odeslání e-mailem. Celý proces akvizice se tímto způsobem zrychlí, ale také zlevní. U distributorů zejména nakupujeme zahraniční literaturu a téměř výhradně periodika. Někteří distributoři vystaví tzv. proforma fakturu, která vás informuje o ceně objednaných dokumentů. Někteří vyžadují zaplatit požadovanou objednávku předem, akviziční pracovník pak musí bedlivě hlídat dodání dokumentu a pokud není včas dodán, požadovat vrácení finančního obnosu. Seznam distribučních firem je na internetu na portále Českého knižního trhu <http://www.sckn.cz/ckt/list.php>.

Distributoři časopisů zveřejňují publikované časopisy s ceníky. Sledují dodávání jednotlivých čísel, zařizují urgence a celní poplatky. Je úkolem knihovny vybrat vhodného dodavatele, který nabízí nejen přijatelné ceny (pozor na skryté náklady), ale také služby (např. hlídání dodávky atd.). V současné době jsou preferovány služby spojené se zpřístupňováním plných textů časopisů na Internetu. Tištěný časopis spolu s jeho plnotextovou formou na Internetu je výhodným zdrojem akvizice, zejména pro knihovny, které slouží komplexu ústavů (ČAV nebo univerzita). Uživatelé pak mají přístup ke svému časopisu ze své pracovny či domova 7 dní v týdnu a 24 hodin denně, bez ohledu na otevírací dobu knihovny. U kmenových časopisů knihovního jádra nespolehneme však pouze na jeho elektronickou podobu, ale z archivních důvodů objednáme ještě tištěnou variantu.

Přehled českých časopisů je na stránkách [Unie vydavatelů http://www.unievydavatelů.cz/](http://www.unievydavatelů.cz/), kde najdete statistické údaje o vydávání periodik a hodnocení prodeje a výsledky ankety Časopis roku.

Výběr dodavatelů zahraniční literatury v ČR (abecedně řazený):

Bohemian Venture, spol s.r.o. (Praha)

Dostupné na: http://www.venturesbooks.com/default_C.htm

Specializace: dovoz příruček pro výuku angličtiny, anglo-americkou beletrii, dětskou literaturu, slovníky, průvodce a umělecké publikace. Též publikace na objednávku. Nabízejí kompletní akvizici pro knihovny.

BONUS (Praha)

Zastupuje v ČR EBSCO Subscription Service (<http://www.ebsco.com/>) Česká sekce nemá adresu na Internetu.

Specializace: dovoz časopisů, přístup k plným textům časopisů.

DEVAR PRAHA s.r.o. (Praha)

Dostupné na: <http://www.devar.cz/>

Specializace: dovoz vybraných typů odborné literatury (slovníky, jazykové učebnice).

INTES Praha

Dostupné na: <http://www.intes.cz>

Specializace: objednávkový dovoz zahraniční literatury pro knihovny, vědecké a odborné instituce, školy, firmy i jednotlivce. Zajišťuje retrospektivní rešerše z báze dat Global Books in Print.

Med Servis (Brno)

Dostupné na: <http://www.med-servis.cz>

Specializace: dovoz odborné literatury ze všech oborů, ale zejména medicína a farmacie.

MEGA BOOKS INTERNATIONAL (Praha)

Dostupné na: <http://www.megabooks.cz>

Specializace: dováží a provozuje i pultový prodej odborné literatury, jazykové učebnice, učební pomůcky, slovníky, beletrii, turistické průvodce. Provozuje internetové knihkupectví: Oxford University Press, http://www.oup.cz/shop_rules.php.

SIGNET I.B.S. (Praha)

Specializace: dovoz zahraniční odborné literatury, antikvární literatury, služby knihovnám <http://www.signet-knihy.cz/?m=1>.

STARMAN BOHEMIA spol. s.r.o (Praha)

Dostupné na: <http://www.starman.net>

Specializace: nabízí zahraniční knihy k přímému výběru ve vlastním knihkupectví, pořádá výstavy novinek na vysokých školách, vše za výhodné ceny.

SUWECO, spol. s.r.o (Praha)

Dostupné na: <http://www.suweco.cz>

Specializace: dovoz periodické i neperiodické literatury ze všech oborů. Dále dováží učebnice, ročenky a odborné publikace. Suweco se specializuje na sjednávání a administraci národních i úzce odborných konsorciálních licencí na přístup do databází elektronických informačních zdrojů.

EUROMEDIA GROUP <http://www.euromedia.cz/>

Společnost Euromedia Group, k.s. působí na knižním trhu v České republice od roku 1993. Vlastníkem společnosti je celosvětový mediální koncern Bertelsmann.

Činnost společnosti Euromedia je postavena na třech hlavních pilířích:

1. Je největším českým vydavatelem knih – značky Ikar, Knižní Klub, Odeon, Universum, v rámci kterých vyšly v poslední době např. knižní bestsellery Zvíře a Universum.
2. Provozuje Knižní klub, který registruje 250 000 členů.
3. Od roku 2002 vlastní knižní velkoobchod Slovanský dům. Distribuce Slovanský dům zásobuje přímo knihkupce a obchodní řetězce v rámci celé ČR.

Knihkupectví

Knihovny obvykle spolupracují se stálým okruhem knihkupců. Na malých městech je to jedna prodejna, která knihovně nabízí novinky, ale také obstarává knihy, které nemá na skladě. Některá knihkupectví poskytují knihovnám slevy. Platí se buďto hotově (na paragon), nebo fakturou (bezhotovostně).

Internetová knihkupectví

V současné době se knihovny začínají obracet se svými požadavky na internetová knihkupectví. Internetové knihkupectví může být provozováno samostatně (výhradně na Internetu) nebo jako doplněk ke kamennému knihkupectví např. Daemon.cz <http://www.daemon.cz/> či k nakladatelství nebo distribuci.

Internetová knihkupectví se mohou odlišovat oborově, nebo mohou nabízet knižní produkci jen některých nakladatelství. Velká internetová knihkupectví jsou zaměřena všeobecně, čili zde zákazník může na jednom místě uspokojit své různorodé kulturní a informační potřeby.

Přednosti a zápory internetových knihkupectví:

Internetová knihkupectví jsou zdrojem akvizice zejména knihoven, v jejichž okolí klasické knihkupectví není. Akvizitér má možnost sledovat informace o nových knihách, zkontrolovat objednávku na duplicitu a jednoduše knihy objednat. Virtuální obchod nezaměstnává velké množství profesionálních knihkupců, ale vesměs pouze skladové pracovníky na balení a odesílání publikací. Neplatí nájem ani drahé vybavení prodejen. Proto se v internetových knihkupectvích publikace prodávají za **nižší cenu**, než za jakou jsou nabízeny v klasickém knihkupectví. Navíc se ale zaplatí poštovné a balné a tak je samozřejmé, že tento způsob nákupu se vyplácí pouze u většího počtu objednaných publikací.

Kvalitní internetová knihkupectví umožňují **vícehlediskové vyhledávání** publikace. Zároveň je však možné pouze celou nabídku prohlížet a číst si podrobné anotace nebo recenze. Obvykle tento text provází kopie obálky publikace. Někteří zákazníci však postrádají při tomto způsobu prodeje **fyzický kontakt s knihou** a zcela jedinečnou atmosféru kamenného knihkupectví.

Je však třeba počítat i se složitějšími postupy při **reklamaci** vadných výtisků a s negativy Internetu samotného – nesolidností nabídek, pomíjivostí stránek a institucí, které je prezentují.

Postup při nákupu v internetovém knihkupectví

Sledujte na Internetu seznamy knihkupectví a zaměřte se na ta, která jsou již zavedena a mají ve svých nabídkách knihy profilu vaší knihovny. Zjistěte si také výhodné ceny, slevy pro knihovny a výši poštovného. Vyhledejte požadovaný dokument, prostudujte informace a umístěte vybraný titul do virtuálního nákupního košíku. Dále budete požádáni o založení zákaznického konta. Pak zbývá zvolit způsob platby a dodání publikace a potvrdit objednávku. Doporučuji, aby se tato objednávka evidovala v knihovních seznamech nebo v modulu akvizice, aby nedošlo k následnému objednáni duplicitního výtisku. Kompletní objednávku vytiskněte a uchovejte, abyste mohli pak kontrolovat úplnost dodávky.

Internetová knihkupectví v České republice

Na českém Internetu začalo svou činnost provozovat velké množství knihkupectví. Knihkupectví drobného rozsahu provozují v rámci svých webových stránek nakladatelé a knihkupci. Obsáhlejší nabídku pak nabízejí elektronická knihkupectví provozovaná českými knižními distributory a specializovanými firmami. V následujícím přehledu je uvedeno v současnosti 6 významných zástupců.

Knihy. cz

URL: <http://www.knihy.cz>

provozovatel: NWT Computer s.r.o.(Hulín)

zaměření: všeobecné

počet nabízených titulů: asi 12 000 titulů knih, dále hudební nosiče, CD-ROM

dodání: Obchodním balíkem, přepravní službou Autopost, poštou, osobní odběr.

Knižní informační servis

URL: <http://www.knihservis.cz/>

Vydává: firma Tisk Morava s.r.o. (Ostrava)

zaměření: všeobecné

dodání: poštou na dobírku (balné se neúčtuje)

Knihservis.cz je server, kde několikrát do týdne vychází seznam nových knížek včetně obálky a anotace. Poskytuje knižní servis knihovnám, knihkupcům prostřednictvím B2B rozhraní.

Kosmas

URL: <http://www.kosmas.cz>

provozovatel: knižní velkoobchod Kosmas, s.r.o

zaměření: kvalitní próza a poezie, historie, filozofie, psychologie a další humanitní obory, náboženství a duchovní nauky, alternativní medicína, esoterická literatura a umění

počet nabízených titulů: 6 000 (od července 2000 též hudební nosiče a CD-ROM

dodání: balík, pilný balík, kurýrní služba

zvláštní slevy knihovnám: neuvedeno

KNIHY ABZ (Ostrava)

URL: <http://knihy.abz.cz/>

Internetové knihkupectví Knihy.ABZ.cz je zásilková služba nabízející široký výběr knih a publikací.

Studovna:

URL: <http://www.studovna.cz>

provozovatel: nakladatelství Portál, s.r.o. (Praha)

STUDOVNA je internetové knihkupectví zaměřené na odbornou i populární literaturu z oblastí psychologie, psychoterapie, pedagogiky, speciální pedagogiky, filozofie, sociologie, religionistiky, rádců pro rodiče, sebezdokonalování a příbuzných oborů od většiny českých nakladatelství, které se této tématice věnují. Knihkupectví Studovna nabízí jak vysoce odborné publikace, tak i řadu populárních knih. Kromě toho zde najdete ukázky z připravovaných knih, recenze, odkazy na odborné časopisy a internetové stránky.

Vltava:

URL: <http://www.vltava.cz>

provozovatel: Internet Shops (Brno)

zaměření: všeobecné (s důrazem na výpočetní techniku)

nabízené dokumenty: knihy, eBooks, dále hudební nosiče, CD-ROM a další zboží

dodání: poštou, expresní službou, zvláštní ceny knihovnám: neuvedeno

Zdroje informací o vycházejících knižních titulech v České republice

Ediční plány nakladatelů

Ediční plány nakladatelů informují zákazníky (knihkupce, distributory, ale i knihovny) o své vydané či chystané produkci. Přípravované publikace jsou uváděny v dlouhodobé (až roční) perspektivě, proto se na údaje o nich nelze spolehnout.

Ediční plán si můžete nechat pravidelně zasílat (zdarma poštou). Jsou k dispozici v knihkupectvích, ve výstavních stáncích nakladatelství na veletrzích, na propagačních akcích nakladatelství, jako jsou autogramiády nebo křest publikace.

Periodika a internetové stránky zaměřené na oblast knižního trhu

ČESKÉ KNIHY <http://www.sckn.cz/ceskeknihy/> – databáze vydaných titulů

Přehled o vydaných knihách a týdenní produkce vydává Svaz českých knihkupců a nakladatelů, který zde nabízí i velmi užitečnou službu pravidelného informování o novinkách.

Knihy

Jediný týdeník pro orientaci na knižním trhu. Byl založen soukromým podnikatelem V. Sůvou v roce 1991 a je též dostupný na: <http://www.tydenik-knihy.cz/>.

Obsah: inzerce nakladatelů, adresy, informace o knižních titulech, bibliografické údaje a anotace, barevná fotografie obálky, inzerce distribučních firem, upoutávky na autogramiády, besedy atd. Nejprodávanější knihy, rozhovory s knihkupci, nakladateli, spisovateli apod. Záznamy jsou zpracované nakladatelstvími a mají nejednotnou úpravu a nejsou vždy úplné. S týdeníkem na internetu je spojeno i knihkupectví, kde lze knihy nakoupit.

Firma nově otevřela Portál KNIHY, www.portalknihy.cz, kde najdete denně aktualizované zpravodajství z knižní kultury, rozhovory se spisovateli, zprávy ze světa a doplňující informace k článkům a inzerátům v týdeníku KNIHY.

K revue

Knižní měsíčník vydává J. Dlouhá od roku 1999.

Knižní časopis pro čtenáře, knihkupce a knihovny s aktuálními informacemi o knižních novinkách, nakladatelských projektech a výjimečných edičních počinech. Žebříčky prodeje, literární ukázky, rozhovory, soutěže.

O.K.

Ohlášené knihy Národní agentuře ISBN v ČR a Národní agentuře ISMN v ČR. Vycházel od roku 1993 jako čtrnáctidenník v klasické podobě a od roku 2005 je dostupný pouze na Internetu: Ohlášené knihy a hudebniny. http://sigma.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-a&local_base=nkok. Účelem publikace je pomáhat knihovnám při akvizici, nakladatelům při sestavování plánů, distributorům při objednávání a nákupu knih. Záznamy jsou řazené podle nakladatelství a uvnitř abecedně podle záhlaví záznamu.

Almanach Labyrint <http://www.almanachlabyrint.cz/>

Ročenka revue Labyrint vychází od roku 1992. Obsahuje informace o českých i slovenských nakladatelstvích a jejich produkci. Informace o dalších složkách knižního trhu – distributoři, knihkupci, antikvariáty, knihovny, literární agentury a profesní organizace. Průvodce českým knižním trhem od roku 1992. Přehled většiny českých nakladatelství včetně profilů, autorizovaný adresář knihkupectví, antikvariátů, distribučních firem, literárních agentur a knihoven. Přehled kulturních periodik. Praktické informatorium – rady pro začínající nakladatele i autory.

Je dostupný na internetu, tištěná podoba v roce 2008 je za 299 Kč.

Knižní veletrhy

Tyto akce jsou výbornou příležitostí ke kontaktování nakladatelů, k získání propagačních materiálů i výhodného nákupu knižních titulů za snížené veletržní ceny. Ku příležitosti knižního veletrhu je vydáván katalog vystavujících subjektů.

Přehled knižních veletrhů v České republice:

Mezinárodní knižní veletrh Svět knihy (květen): Praha–SČKN – Svět knihy s.r.o <http://www.bookworld.cz/cz/menu/uvodni-informace/>

LIBRI – knižní Olomouc (podzim) (<http://www.flora-ol.cz/kalendar08.php>): Výstaviště Flora Olomouc (od roku 1986)

Podzimní knižní veletrh (říjen): Havlíčkův Brod <http://www.hejkal.cz/>

Veletrh dětské knihy Liberec <http://www.veletrhdetskeknihy.cz/2007/2007/index.html>

Polabský knižní veletrh Lysá nad Labem od roku 2006 <http://www.veletrhdetskeknihy.cz/2007/2007/index.html>

ZAHRANIČNÍ KNIŽNÍ TRH

Ročně vychází na světě cca 900 000 titulů. Odhaduje se, že přes polovinu světové produkce je vydáváno v 9–10 zemích.

Pro zahraniční knižní trh je v současné době charakteristický **malý nárůst nakladatelství a dodavatelů, růst cen, pokles počtu výtisků** od jed-

notlivých titulů. Stoupá počet nových médií (CD-ROM) a význačně postoupila **monopolizace a specializace** v oblasti tohoto trhu. Také se rozšiřuje **okruh činností** nakladatelů. Ti, kromě knih, vydávají noviny, stávají se provozovateli televizního vysílání, producenty plnotextových a bibliografických databází, organizují kongresy. Například v Británii si někteří buď velcí, nebo specializovaní distributoři už budují „zásobárnu“ knížek v elektronické podobě a pořizují linky na výrobu POD (Print on demand) a když přijdou objednávky, jednoduše potřebný počet svazků dotisknou.

Náklady novin v USA za posledních sedm let poklesly zhruba o desetinu. Noviny se dnes zmenšují nejvýrazněji v kolébce novodobého novinového tisku ve Velké Británii. Při zmenšení formátu se noviny lépe čtou, např. v dopravních prostředcích, jsou přehlednější. Redukce formátu ale také vede ke snaze zkracovat články, protože čistě textové strany či strany věnované jedinému článku jsou graficky neúnosné a vzhledem k přehlednosti by článek neměl být v jednom výtisku novin rozdělen do více než tří částí (v českých novinách má zřídka více než dvě části).

Nakladatelé

Vytvářejí se nadnárodní nakladatelské společnosti. Bertelsmann patří mezi největší mediální korporace ve světě. Sdružuje 300 firem z 50 zemí. Mezi tyto země již patří i Česká republika. Velká nakladatelství mají několik sídel v různých zemích (např. Springer, Academic Press).

Orientace na knižním trhu je velmi obtížná, neboť existuje velké množství nakladatelů univerzálních i specializovaných. Kromě posouzení kvality vydávaných dokumentů, je třeba zjistit služby, které nakladatel poskytuje zákazníkům.

Seznamy nakladatelů na Internetu – udržuje např. Yahoo http://dir.yahoo.com/Business_and_Economy/Shopping_and_Services/Publishers/?skw=publishers.

Seznam zahraničních nakladatelů, včetně 15 českých je na [portále Publishers`Catalogues](http://www.lights.ca/publisher/) <http://www.lights.ca/publisher/>.

Distributoři

V zemích s rozsáhlým knižním trhem je důležité využívat služeb distributora jako článku, který spojuje knihovnu s nakladatelem. V České republice je výhodné využít českých distributorů (dodavatelů) k nákupu zahraniční literatury. Při výběru dodavatele je nutno nejen přihlídnout k cenám za publikace, ale především zvažovat spolehlivost firmy, dodací lhůty, šíři sortimentu a nabídku služeb. Hlavním důvodem pro využívání služeb dodavatele je úspora administrativy. Akviziční pracovník nekontaktuje více nakladatelství, nevyřizuje celní formality a bankovní poplatky.

Zahraniční dodavatelé vedou vlastní velkosklady distribuované produkce, které umožní vyřízení objednávky během velmi krátké doby. Vytvářejí také bibliografické databáze o skladované produkci, z nichž lze vyřizovat objednávky elektronickou poštou.

Spolupráce nakladatelů a distributorů při prodeji literatury má různé formy a vzhledem k rozvoji informačních technologií se mění. Ve vztahu ke knihovnám nabízejí dodavatelé službu výběru publikací podle tématického plánu knihovny.

Approval Plan (tématická objednávka)

Pokud je knihovna schopna, poskytne dodavatelům detailní plán v písemné podobě a finanční limity. Zpravidla má možnost vrátit 10% literatury bez finanční sankce. Knihovna obdrží knihy a může si je podrobně prohlédnout, uspořít čas a zrychlit proces akvizice.

Blanket Order (generální objednávka)

Tématika se definuje méně podrobně, knihovna určí obory, druh publikací, jazyk, provenienci a finanční limit. Uzavírá se s malými specializovanými firmami. Vracet může pouze málo publikací. Výhodou je velká sleva (30–35 %).

Standing Order (stálá objednávka)

Tento druh objednávky se u nás nazýval kontinuační. Objednávaly se takto knihy z edice nebo díla na pokračování. Publikace není možno vrátit, ale poskytují se velké slevy (30 %). Nakladatelé mají zajištěn odběr.

Ukázkové zásilky

Tento způsob nákupu provádějí především knihkupci, dokonce i v České republice. Publikace jsou bez slevy a mohou se bez omezení vracet. [Vlašáková 1998].

Internetová knihkupectví ve světě

Prvním a dnes největším a nejznámějším internetovým obchodem je **AMAZON** (<http://www.amazon.com>), které zahájilo svůj provoz v červenci 1995, s cílem využít Internet k prodeji knih co nejrychlejší, nejjednodušší a nej příjemnější způsobem. Amazon, jehož mateřská firma sídlí v USA, provozuje dnes samostatné filiálky v Německu a ve Velké Británii (www.amazon.de, www.amazon.co.uk). **Český návod** na nákup na Amazonu je též uveden na internetu.

Dalším známým jménem v oblasti knihkupectví je největší konkurent Amazonu, taktéž se sídlím v USA, knihkupectví **Barnes and Noble** (www.bn.com nebo www.barnesnoble.de).

V Německu provozuje kvalitní internetové knihkupectví např. **Burzovní spolek německých knihkupců** www.buchhandel.de. Další významné německé internetové knihkupectví má název **Libri** a je provozováno na ad-

rese www.libri.de. Internetová knihkupectví můžeme najít na příslušných národních portálech.

Foyles databáze knih vydaných v angličtině. Obsahuje údaje o nakladatelích a jejich adresy na Internetu.

Zdroje informací o vycházejících knižních titulech ve světě

Nakladatelské katalogy

Vycházejí v nejrůznější úpravě a na různých médiích (tištěné, online, CD-ROM) s různou periodicitou. Tyto katalogy mívají vynikající grafickou úroveň a jsou i obsahově velmi kvalitní. Obvyklé jsou údaje o autorovi, charakteristika doprovodného aparátu, podrobná anotace, obsah publikace, čtenářské určení a obrázek obálky. Též je uvedena cena nebo předpokládaná cena dokumentu. Katalogy a prospekty jsou poskytovány **zdarma**. Stačí, že si jednou objednáte katalog a několik let vám bude pravidelně docházet.

Books in Print

Producent: agentura ISBN v USA – Bowker. Je to americká firma (založená v roce 1872) na poskytování informací knihovnám, nakladatelům a knihkupcům.

Books in Print vydává od roku 1948, od roku 1986 pak Books in Print ON DISC. Své stránky na Internetu má od roku 1999, od podzimu 2000 též na adrese: www.booksinprint.com. Databáze obsahuje 3,2 mil titulů od 165 nakladatelů. Zahrnuje recenze, biografie autorů či ceny, které knihy obdržely. Informace o připravovaných titulech se objevují 6 měsíců předem. U každého záznamu je uveden nakladatel, cena, vazba, ISBN a další údaje. Vstup je na heslo.

Média: tištěná podoba, mikrofiše, CD-ROM, online přístup v databázových centrech DIALOG, OVID, LEXIS-NEXIS, Silver Platter aj. Záznamy lze přebírat a tisknout v 11 formátech.

KNIHOVNY A NAKLADATELÉ VSTUPUJÍ DO DIGITÁLNÍHO SVĚTA

Po roce 2000 mají některé české deníky webové stránky na internetu a jejich obsah se začal lišit vůči tištěnému vydání i novým aktuálním obsahem. Důvodem je mimo jiné fakt, že webové stránky oslovují ve větší míře mladší generaci, která noviny nečte. Vydavatelé vnímají svou webovou stránku jako samostatné médium, jako možnou budoucí podobu novin. Další otázkou je, jak ovlivní trh seriózních i bulvárních novin čtečky e-textů a elektronický papír. Noviny zatím vítězí pohodlnější četbou a rozmanitostí formátů. Kvalita zobrazení informací na displejích se ale zvyšuje, čtečky jsou stále pohodlnější a jednodušší a jejich cena klesá: je otázkou, zda vždy bude

platit, že nějaký text „se lépe čte na papíře než na monitoru“. Zásadními výhodami papírových novin a časopisů zřejmě dlouhodobě zůstanou nezávislost na různých čtecích elektronických formátech a zejména vyšší spolehlivost uložení než na elektronických nosičích. K postupnému vytlačování papírových novin a časopisů ale povede zvyšování jejich ceny, dané vyššími náklady na papír, tisk, energie, pracovní sílu, dopravu apod.

U elektronických knih zůstává největším problémem ochrana autorských práv. Klasická díla, která již nepodléhají autorské ochraně, lze v elektronické podobě – plném textu nalézt např. na stránkách Google Book Search. Já se však nedomnívám, že beletrie bude i v budoucnosti vycházet tak, jak jsme dosud zvyklí. Možnosti výpočetní techniky podnítl vznik nového média. Zřejmě to bude multimediální forma, kde se uplatní jak písmo, tak hudba, obraz a mluvené slovo. V elektronických odborných knihách se lépe vyhledává, jsou uvedeny odkazy na související téma a lze je snadno aktualizovat. Technicky navíc není velkým problémem vyrobit čtečky s větším počtem stran než jednou či dvěma, jako je tomu dnes.

Další možností ve vydávání knih je systém Print On Demand. Na letošním knižním veletrhu se představila česká firma knihovnicka.cz, která nabízí vytvoření knihy během pár hodin, a to již od jednoho kusu. Bude toto budoucnost knižního trhu? A bude dále platit, že nějaký text se lépe čte na papíře než na monitoru?

Použitá literatura:

- 1) CELBOVÁ, Iva. *Zdroje informací o novinkách z produkce českých knižních nakladatelství: příručka pro knihovníky a nakladatele*. Brno, Sdružení knihoven v ČR 2001. 64 s. Informační zdroje, sv.12. ISBN 80-86249-13-1
- 2) VLASÁKOVÁ, Blanka. *Trh informačních pramenů (TIP):syllabus*. Praha: Vyšší odborná škola informačních služeb 1998. 38 s.
- 3) PISTORIUS, Vladimír: *Jak se dělá kniha : příručka pro nakladatele*. – 2. vyd. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2005. 248 s.